

95 години от рождението и 68 години от гибелта на капитан Димитър Списаревски

ЦЕНАТА НА САМОЖЕРТВАТА и ПРИЗНАНИЕТО

Капитан Димитър Списаревски е роден на 19.07.1916 г. в гр. Добрич. Баща му Светозар Списаревски е образован чиновник, финансов контролър в Общината на града, офицер от запаса. Майка му Елисавета е домакиня. Появяването на бял свят на бъдещия летец-герой става само месец преди военните действия през Първата световна война, известни като Добруджанската епопея (1916 г.). След кръвопролитни боеве, проявен масов героизъм, с участието на населението и цената на много жертви, българската войска побеждава противника и освобождава Добруджа от първата румънска окупация след 1913 г. Семейството на бъдещия летец съхранява спомена от горещото време и радостта от победата и свободата получена само след 3 години. След 1919 г. идва втората окупация, но вече за десетилетия. Семейството на Светозар Списаревски не понася гнета и след една протестна публична проява на главата на семейството, то е принудено да напусне повторно завладения от румънците гр. Добрич. Заселва се първо в гр. Лом, а по-късно (1931 г.), в София. От Добрич и Добруджа остават тъгата по родния край и надеждата, че все пак ще се завърнат в него.

Интересът към самолетите на Димитър Списаревски води началото си от годините на гимназиалното образование в София. Интереси той има и към историята, литературата, с предпочитание към класическата и руската, към спорта. Интересите на развиващия се млад човек се допълват от наследствената предопределеност на родовия корен от котленския възрожденски произход и го ориентират към военната професия.

През 1934 г. постъпва във Военното на Негово Величество училище. За буйство и нарушение на дисциплината го изключват. Препращат го във военно поделение за доизслужване на задължителния срок като пехотинец. Преосмисля поведението си, показва качества и по препоръка на командира на полка, в който е наказан да служи, отново го приемат да

Капитан ДИМИТЪР СПИСАРЕВСКИ
19.VII.1916 – 20.XII.1943 г.

служи в 57-ми випуск на военното училище, което завършва през 1938 г. Негови съвременници и съвипускници разказват, че предпочитани от него модели на лично поведение са подвизите на полковник Калитин, спасителят на Самарското знаме в руско-турската война, на Христо Топракчиев, пионер и първа жертва на бойната ни авиация. Уважава и цени саможертвата, мотивирана от патриотични подбуди.

Изпратен е на специализация в Германия. От м. юли 1939 г. е в 6-ти изстребителен полк в Карлово и по-късно, в 6/3 изстребителен орляк.

На 21.09.1940 г., неделя, в деня, в който Южна Добруджа се овладява от българската държава, Списаревски споделя радостта си от събитието с колегите си, почерпвайки ги и запява “О, добруджански край, ти наш си земен рай!”.

Към началото на войната Списаревски е професионално, морално и психически готов да защитава Отечеството си, небето му, от всякакъв противник нарушил въздушното му пространство. В следващите години такава защита от необходима става и задължителна.

Началото на 1943 г. показва, че символичността на “символичната” война е отминала. Със загубите на битките от Германия и обръщане на посоката на победните действия, идва ред на държавите, които я поддържат, да бъдат наказани. За България са отредени бомбардировките, за столицата, но и за други градове. Самолетите идват по 200-300. Бомбите съсипват София. Разрушения, пожари, жертви! Защитата е недостатъчна, но достойно се съпротивлява.

На 20.12.1943 г. американски самолети, отново над 300, се отправят към българските градове. Групата на Списаревски ги посреща, За него това е първия въздушен бой. При първата атака той запалва и събаря противников бомбардировач. С насрещен курс Списаревски се насочва срещу водача на противниковата група с цел да се разбие в неговия самолет и да отнеме възможността на противника за организирана борба. Следва страхотна експлозия и стъписване на противника. Ударът (таранът) извършва българин, защитаващ небето и земята на Родината си. Следват определенията за него: първи извършител на таран със самолет”, жива торпила”, камикадзе”. Героят е мъртъв! На 27 години!

В отбраната на София Добруджа дава още две жертви: подпоручик Йордан Славов Тодоров, р. в гр. Добрич, загинал на 14.11.1943 г. и фелд-фебел Симеон Кирилов Михайлов от гр. Балчик, загинал на 10.01.1944 г. В гр. Добрич е погребан и загиналия на 17.04.1944 г капитан-летец Димитър Стефанов Попов, р. гр. Варна.

В тези дни, жителите на гр. Добрич и Добруджа съпреживяват мъката за жертвите и страданията на близките им, съчувстват и подпомагат немалкия брой евакуирани в добруджанския край, жители от големите и застрашени от бомбардировки български градове. Благодарността за себеотрицанието и гордостта от подвига и саможертвата на родения в гр.

Добрич, произведения посмъртно в чин капитан, Димитър Списаревски, намира израз в съчувствието към родителите му, които след възвръщането на Южна Добруджа към България се завръщат в гр. Добрич. Бащата, Светозар Списаревски, заема същата длъжност, финансов контролор в градската Община.

На заседание на Добричкия градски общински съвет от 6.03.1944 г., с протокол № 2, по доклад на кмета, г-н Веско Василев, се вземат следните решения:

1. Да се преименува ул. "Граф Чано" на ул. "Капитан Димитър Списаревски".
2. Да се именува в бъдеще, при изпълнение на приложение на градоустройствения план на гр. Добрич, на името на кап. Димитър Списаревски, един от централните площади на града.
3. Да се учреди фонд за постройка-паметник върху едноименния площад на кап. Димитър Списаревски.
4. Да се преименува с. Рилци, съставно село на Добричката градска община, на кап. Димитър Списаревски.
5. Да се наименова първото построено училище в града на името на кап. Димитър Списаревски

(Данните са от Ф.131 К, оп.1, а.е.197, л. 152 и 152 обр, Държавен архив гр. Добрич)

Малко известен, но тъжен факт е, че на това заседание на Общинския съвет участва и бащата на Димитър Списаревски, Светозар, който е и докладчик по следваща точка от дневния ред. Тъжен е поводът за това решение, но тъжни са и последствията за него.

Не било писано да се сбъдне изпълнението на това решение на Общинския съвет на Добрич.

След по-малко от година от вземането му, събитията помитат хора, делата им, оценките за тях. Отречени, анатемосани са стремежите, битките за обединение на българите и българските земи. Забравени са Съединението, жертвите в българските отечествени войни. На заден план стои и възвръщането на Южна Добруджа в пределите на България през 1940 г., което може и трябва да се определя също като съединение и като последно такова.

В първите месеци на настъпилите събития, Светозар Списаревски – бащата, уволнен вече от службата, работил в Община гр. Добрич до управляващия орган, Околийския комитет на Отечествения фронт гр. Добрич. В протокол № 33 на ОК на ОФ от 5.12.1944 г. (ф.11, оп 2, а.е. 3А) фигурира следното решение : “ Не се дава служебна бележка на Светозар Списаревски, бивш контролор при Добричката община, уволнен като **фашист**. От 12-те участници в това заседание, четирима са бъдещи кметове на гр. Добрич, управлявали го общо над 15 години.

В мрежата могат да се намерят данни за “принос” в непризнаване на значимостта на подвига и от съученик на Д. Списаревски, издигнал се след промяната на политическата обстановка на високи етажи на властта, на базата на лична неприязън достигаща до омраза. По-съществената причина, като че ли, е установилата се летаргия в националната кауза и идея.

В предходните на тия събития месеци, от 20.12.1943 г. до м. септември 1944 г., за Списаревски се пише, говори, показва се за пример. В писмо до командира на поделение 6081-Русалка, директорът на прогимназия “Хр. Ботев”- Добрич Д.И.Иванов пише, че “в ширните тучни поля на Добруджа кове дух една чиста младеж, която ще бъде готова един ден, да запише подвизи равни на тоя записан в българското небе - ЕДНО СВИДНО ЧАДО НА ДОБРУДЖА – КАП. СПИСАРЕВСКИ.”

Ученикът Константин Кръстев Кичев от Гимназията в гр. Добрич нарисова картина на битката, публикувана във в-к “Добруджански глас” от 1944 г..

Поети и писатели посвещават свои произведения, възвеличаващи саможертвата му. Уважение към постъпката му като колега споделят военнопленниците-летци от противниковите американска и английска армии, оцелели, спасили се с приземяване с парашути от улучените им самолети от българската авиация и противовъздушна отбрана. Същите, над 300, дочакват освобождаването си до края на войната в пленнически лагер.

В годините на забраната над постъпката на героя, постепенно водеща до забрава има опити от отделни лица (по-близки на властта или негови съвременници и колеги) да се възкреси подвига, да стане той пример за бъдещите воители, пример за това, как за Отечеството се жертва живот. Но това не се случва.

* * *

На 19.05.1994 г. в гр. Добрич пристигна група от няколко мъже на възраст заслужаваща внимание и уважение. Това бяха офицери от запаса, летци, колеги на Димитър Списаревски, участници в защитата на българското небе през 40-те години на м.в., за добра участ – оцелели. Водеше ги о.з. полковник Асен Ковачев, командир на орляка, към който се е числил Д. Списаревски. Той се представи като председател на Клуба на летците, носещ вече името на Д. Списаревски, от възпитаници на Военновъздушното на Негово Величество училище. Приех ги в качеството на зам. Кмет на Общината в гр. Добрич. Изслушах ги и изразих готовност да се изпълнят желанията им. Донесоха освен идеята за възстановяване паметта и почитта към забравения герой, печатни издания, изработени от тях или по тяхна инициатива, с техни средства. Подарък за родния град на Димитър Списаревски бе барелеф с неговия образ и плоча с надпис към него. Творба на о.з. майор Петър Кобакчиев. Искането им бе барелефът да

се постави на подходящо място в града. Мястото, естествено, бе в началото на улицата с възстановено през 1991 г. име Димитър Списаревски, от временната управа на града. Определянето на мястото на барелефа и плочата и монтирането ѝ направи добричкия скулптор Никола Богданов. По-възрастни добруджанци твърдяха, че на същата улица е бил дома на семейството на Светозар Списаревски.

Гостите ми представиха издадени от тях печатно издание “Капитан Димитър Списаревски, летец-изстребител, живата торпила – живот и гибел”,

В годините след това градските ръководства, гражданството ежегодно урежда възпоменателни прояви в дните около деня на раждането му и на гибелта му. Участват културните институти, учащи се, отделни граждани. Йордан Калчев от гр. Добрич изработи макет на самолета на Списаревски “Месершмит 109G2” и го представи в Библиотека “Дора Габе”. Младата авторка Кремена Желязкова, (също от Добрич) издаде през 2009 г. “Наричаха го Спаич” – книга за Списаревски и пиеса “Поема за Спаича”. В 10 сайта за Списаревски с над 500 статии (към края на 2011 г.)

Любопитно е обаче, да се постави въпрос пред младите хора, пред ученици, студенти. Кой е Димитър Списаревски, какво и защо го е направил, или към живущите на ул. “Дим. Списаревски”, в гр.Добрич и в други градове, където има такива улици. Колко родители, колко учители говорят по темата с децата си? Колко са паметниците на нашите герои, защо са премълчавани, защо не са изпълнени взети решения? Колко са паметниците у нас на герои към каузите, на техните си държави? По скъпи ли са те от нашите? Не единствено паметници от бетон, бронз а памет за минали събития в полза на еднокоренните думи – стожери на нравствеността: род, народ, Родина.

Да се защитава държавата е висш дълг но гражданина. Да се отдаде всичко в името на Родината, когато е необходимо и най-ценното – човешкия живот, с героизъм. Но не по-малък героизъм е да се работи честно, в продължение на цял един живот, добросъвестно и плодотворно, в избраното поприще. В днешния ден това, второто е актуално, но трябва да се знае и другото, миналото и да се прави така, че да се предотвратяват крайните форми на противопоставяне, между лица, групи , държави.

20.12.2011 г.
гр. Добрич

Веселин Бончев

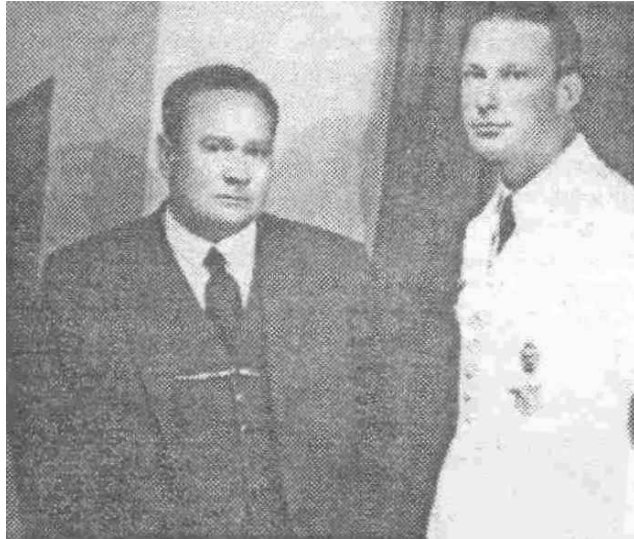
Капитан Димитър Списаревски
 летец изстребител
ЖИВАТА ТОРПИЛА
 Живот и гибел

СПИСАРЕВСКИ -
ЯВЛЕНИЕ, СИМВОЛ, ЗНАМЕ

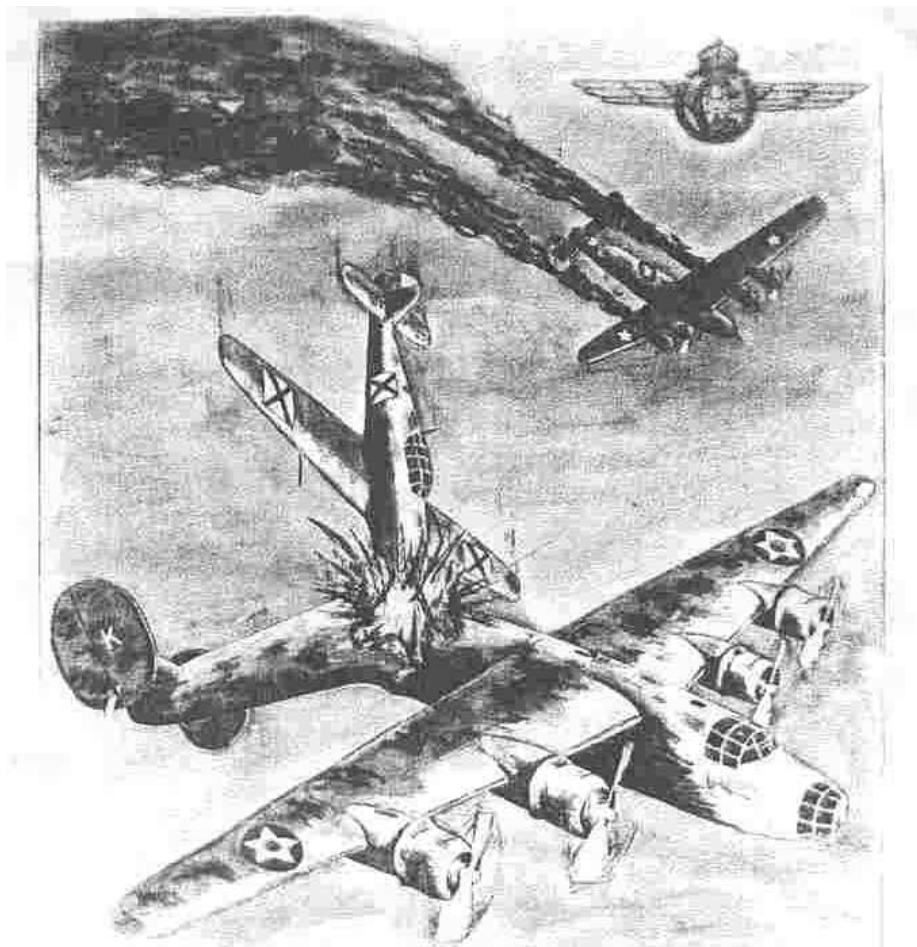
*На 2-та страница
 на гр. Добрич
 Веселин Бончев
 и семейството
 19.05.1994 г.
 Добрич*

Председател на
 капитан Димитър
 Списаревски
 Командир на 2/6 изтри
 кавалер на ор

На г-н зам кмета на гр. Добрич, г-н Веселин Бончев в знак на симпатии и признателност.
 19.05.1994 г. Подпис:
 Гр. Добрич А.Ковачев

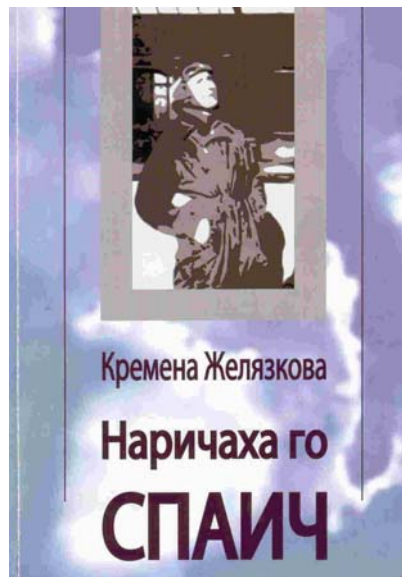
Баща и син – Светозар и Димитър Списаревски

Снимка на рисунката на ученика от Гимназията в гр. Добрич Константин Кръстев Кичев на самолета на Списаревски, публикувана във в-к „Добруджански глас” - 1944 г.

Любен Овчаров
Списаревски, Повест за живата торпила
София, 1998
издателство „Пропелер”

Кремена Желязкова – „Наричаха го Спаич”
Издателство „Авангард”, София 2009